

Editörler

Doç. Dr. Baykal Biçer - Doç. Dr. Beyhan Zabun

EĞİTİM FELSEFESİ

Yazarlar

Doç. Dr. Abdurrahman Şahin
Doç. Dr. Baykal Biçer
Doç. Dr. Beyhan Zabun
Doç. Dr. Fatih Özgökman
Doç. Dr. Mehmet Kasım Özgen
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan Kuyumcu Vardar
Dr. Öğr. Üyesi Aysel Tüfekci Akcan
Dr. Öğr. Üyesi Hülya Yıldızlı
Dr. Öğr. Üyesi Miray Dağyar
Dr. Öğr. Üyesi Murat Erten
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Çelikkol
Dr. Öğr. Üyesi Sedat Doğan
Dr. Öğr. Üyesi Dr. Ümit Polat
Yusuf Yalanız

Editörler
Doç.Dr. Baykal Biçer - Doç. Dr. Beyhan Zabun
Eğitim Felsefesi

ISBN: 978-605-9498--44-9

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı: 2019

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Atabasım San. ve Tic. A.Ş.

Lisans Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

Önsöz

En temel insani etkinlik alanlarından biri felsefe ise diğeri eğitimidir. Felsefe, insanı ve evreni anlama ve anlamlandırma çabası, eğitim ise Kant'ın ifadesiyle, "İnsana, insani nitelikler kazandırmak" anlamında insanın varlık sahnesine çıkışından itibaren hep olagelmıştır. Bu anlamda felsefe ve eğitimin birçok ortak yönünden söz edilse de onların en asli ortaklığı, doğrudan insanı ve onun çeşitli eylemlerini konu almalarındandır.

İnsanın neliği, doğası ve diğer canlılarda bulunmayan kendine özgü, "insani" her boyutu, felsefenin en temel sorunlarından birisi olmuştur. Felsefenin üç temel problem alanı olarak varlık, bilgi ve değer alanları da, felsefe tarihinde sistematik ya da tarihsel ortaya konmuş bütün düşünceler ve sorgulamalar da insanın diğer canlılardan ayrılan bu yönlerine odaklanmıştır. Değer üreten ve kültür inşa eden yegâne sosyal bir varlık olan insan, toplumsal ve kültürel bütün değerlerini eğitim yoluyla yeni nesillere kazandırmaktadır. Eğitim bu bakımdan en temel toplumsal kurumlardan birisidir. Bu noktada ise en kritik sorun eğitimin insanı merkeze alan yönü ile nasıl bir etkinlik olması gerektiği bakımından felsefi bir perspektifle ele alınmasıdır.

Eğitimin amacı, ilkeleri, değerleri, süreçleri, bu süreçler sonunda nasıl bir insan modeli yetiştirileceğinin beklentisine ilişkin öngörüler, sorunları, değişen insani, toplumsal bağlam ve durumlara göre ortaya çıkan yeni görünümleri ile bütün boyutlarının felsefi bir bakış ile ele alınması eğitim felsefesinin konusudur. Yanlış bir yaklaşımla eğitim felsefesi bir eğitim bilimleri alanı olarak algılanmaktadır. Oysa eğitim felsefesi temel bir felsefe alanıdır. Yani konusu insan olan eğitimin, felsefenin kavram, problem, düşünme metodolojisi ve sistematığı ile ele alınmasıdır. Düşünce tarihinde, yeni kuşaklara hangi erdemlerin, hangi bilgi ve becerilerin kazandırılması gerektiği ya da iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış ilişkili duygu ve davranışların bireylerde nasıl ortaya çıkması gerektiğine ilişkin her felsefi tartışma aynı zamanda bir eğitim felsefesi tartışmasıdır. Bu bakımdan felsefe tarihi aynı zamanda bir eğitim felsefesi tarihidir de.

Bu kitapta sistematik bir yaklaşımla eğitim felsefeleri ortaya konmuştur. Klasik felsefe akımları ve eğitim felsefeleri, çağdaş felsefe akımları ve eğitim felsefeleri, bazı ideolojik ve siyasal yaklaşımlar

bakımından eğitim felsefeleri ele alınmıştır. Bu noktada her akım ve ideolojinin önde gelen temsilcilerinin görüşlerine yer verilmiştir. Aynı zamanda Türk-İslam düşüncesinde eğitime felsefi yaklaşım bakımından önemli temsilcilerin görüşleri ele alınmıştır. Kitabın her bir bölümü alanında yetkin bilim insanları tarafından yazılmıştır. Bu bakımdan her birine ayrı ayrı teşekkürlerimizi sunuyoruz. Özellikle bu kitabın ortaya çıkmasında bizleri teşvik eden ve her türlü desteği sağlayan Lisans Yayıncılık ailesine, teşekkür ediyoruz. Kitabın bilim alanına katkı sağlaması dileği ile...

İstanbul, 2019

Editörler
Doç. Dr. Baykal BİÇER
Doç. Dr. Beyhan ZABUN

İÇİNDEKİLER

Önsöz

III

Bölüm 1

FELSEFENİN TEMEL KONULARI VE EĞİTİM

11

1.1. Felsefi Sorgulamanın Özellikleri ve Önemi	12
1.2. Bilgi Türleri ve Felsefi Bilgi	17
1.3. Felsefenin Konu Alanları ve Eğitimle İlişkisi	18
1.3.1. Varlık (Ontoloji)	23
1.3.2. Bilgi (Epistemoloji)	25
1.3.3. Değer (Aksiyoloji)	27
1.3.3.1. Etik (Ahlak Felsefesi)	28
1.3.3.2. Estetik (Sanat Felsefesi)	29
1.3.3.3. Politika (Toplum Felsefesi)	31
1.3.4. Mantık	33
Yararlanılan Kaynaklar	36

Bölüm 2

TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM I İDEALİZM VE EĞİTİM

39

2.1. İdealizm	40
2.1.1. İdealizm ve Eğitim	41
2.1.1.1. Sokrates ve Eğitim	42
2.1.1.2. Platon ve Eğitim	45
Yararlanılan Kaynaklar	55

Bölüm 3
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM II
REALİZM VE EĞİTİM **57**

3.1. Realizm	58
3.1.1. Realizm ve Eğitim	60
3.1.1.1. Aristoteles'te Eğitim	61
3.1.1.2. St. Thomas'ta Eğitim	65
Yararlanılan Kaynaklar	70

Bölüm 4
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM III
NATURALİZM VE EĞİTİM **73**

4.1. Natüralizm	73
4.2. Natüralizm ve Eğitim	76
4.3. J. J. Rousseau	79
4.3.1. J. J. Rousseau'nun Eğitim Felsefesi	80
4.3.2.1. Eğitimin Kaynağı ve Amacı	81
4.3.2.2. Eğitimin Yöntemi	82
4.3.2.3. Eğitimin Evreleri	83
Yararlanılan Kaynaklar	87

Bölüm 5
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM IV
AMPİRİZM – KRİTİSİZM VE EĞİTİM **89**

5.1. Emprizm	90
5.1.1. Emprizm ve Eğitim	90
5.1.2. John Locke'un Bilgi Felsefesi	91
5.1.3. John Locke'un Varlık Felsefesi	93
5.1.4. John Locke'un Ahlak Felsefesi	93
5.1.5. John Locke'un Eğitim Felsefesi	94
5.2. Kritisizm	100
5.2.1. Kritisizm ve Eğitim	100
5.2.2. İmmanuel Kant'ın Bilgi Felsefesi	101
5.2.3. İmmanuel Kant'ın Varlık Felsefesi	102
5.2.4. İmmanuel Kant'ın Ahlak Felsefesi	103
5.2.5. İmmanuel Kant'ın Eğitim Felsefesi	104
Yararlanılan Kaynaklar	113

Bölüm 6
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM VI
RASYONALİZM VE EĞİTİM **115**

6.1. Rasyonalizm	116
6.2. Rasyonalizm ve Eğitim	119
6.3. René Descartes ve Felsefesi	122
6.3.1. Yöntemsel Kuşkuculuk ve Bilgi	123
6.3.2. İnsan (Ruh-Beden) ve Tanrı	126
Yararlanılan Kaynaklar	129

Bölüm 7
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM VII
PRAGMATİZM VE EĞİTİM **131**

7.1. Pragmatizm	132
7.2. Pragmatizmin Tarihçesi ve İlkeleri	133
7.3. Pragmatizm ve Eğitim	135
7.4. Pragmatizmin Eğitim Önderi John Dewey	136
7.4.1. John Dewey'in Eğitim Anlayışı	138
7.4.2. John Dewey'e Göre Demokrasi ve Eğitim	140
7.4.3. John Dewey'in Laboratuvar Okulu (Chicago Üniversitesi İlkokulu)	141
7.5 John Dewey'in Günümüzdeki Eğitim Anlayışına Etkisi	143
Yararlanılan Kaynaklar	145

Bölüm 8
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM VIII
VAROLUŞÇULUK (EGZİSTANSİYALİZM) VE EĞİTİM **157**

8.1. Varoluşçuluk	148
8.2. Varoluşçuluk ve Eğitim	150
8.3. Sören A. Kierkegaard	152
8.4. Albert Camus	154
8.5. Martin Buber	155
8.6. Karl Jaspers	157
8.7. Jean-Paul Sartre	159
Yararlanılan Kaynaklar	161

Bölüm 9
TEMEL FELSEFİ AKIMLAR VE EĞİTİM İX
ANALİTİK FELSEFE VE EĞİTİM **133**

9.1. Analitik Felsefe ve Eğitim	164
9.2. Bertrand Russell'ın Bilgi Felsefesi	165
9.3. Bertrand Russell'ın Varlık Felsefesi	166
9.4. Bertrand Russell'ın Ahlak Felsefesi	167
9.5. Bertrand Russell'ın Eğitim Felsefesi	169
Yararlanılan Kaynaklar	177

Bölüm 10
ELEŞTİREL/RADİKAL FELSEFE VE EĞİTİM **179**

10.1. Eleştirel Eğitim Felsefesi Yaklaşımı	181
10.2. Frankfurt Okulu ve Eleştirel Teori	182
10.2.1. Eleştirel Teori ve Eğitim	184
10.3. Eleştirel Pedagoji	185
10.3.1. Paulo Freire'nin Hayatı ve Çalışmaları	189
10.3.2. Paulo Freire'nin Ezilenlerin Pedagojisi	195
Yararlanılan Kaynaklar	200

Bölüm 11
EĞİTİM, EĞİTİM FELSEFESİ
VE EĞİTİM AKIMLARI **203**

11.1. Eğitim	205
11.1.1. Formal Eğitim	206
11.1.2. İnfomal Eğitim	207
11.1.3. Eğitimin Amaç ve İşlevleri	207
11.1.4. Eğitim Yaklaşımlarının Sosyolojik Temelleri	209
11.1.4.1. Yorumcu Yaklaşım	209
11.1.4.2. İşlevselci Yaklaşım	210
11.1.4.3. Çatışmacı Yaklaşım	211
11.2. Eğitim Felsefesi Akımları	211
11.2.1. Daimicilik-Değişmezlik (Perennialism)	212
11.2.2. Esasicilik-Özcülük (Essentialism)	214
11.2.3. İlerlemecilik (Progressivism)	215
11.2.4. Yeniden Kurmacılık (Social Reconstructionalism)	216

11.2.5. Varoluşçu Eğitim	218
11.2.6. Eleştirel/Radikal Eğitim	219
11.3. Çağdaş Eğitim Akımları	220
11.3.1. Sanat Eğitimi Akımı	220
11.3.2. Çocuktan Hareket Akımı	220
11.3.3. Kır Eğitim Akımı	221
11.3.4. İş Eğitimi Akımı	221
Yararlanılan Kaynaklar	223

Bölüm 12 **İNSAN DOĞASI,** **BİREYSEL FARKLILIKLAR VE EĞİTİM**

227

12.1. İnsan Doğası Anlayışı	229
12.1.1. Özcü ve Anti-Özcü Yaklaşımlar	229
12.1.2. İnsan Doğasına İlişkin Farklı Görüşler	230
12.1.2.1. Antik Yunanlıların İnsan Doğası Görüşü	230
12.1.2.2. Hıristiyan Ortaçağda İnsan Doğası	232
12.1.2.3. Müslüman Toplumlarında İnsan Doğası	233
12.1.2.4. Hedonist Görüşte İnsan Doğası	235
12.1.2.5. Modern Çağda İnsan Doğası	236
12.1.2.6. Marksist Felsefede İnsan Doğası	238
12.1.2.7. Varoluşçu Felsefede İnsan Doğası	240
12.2. Bireysel Farklılıklar	241
Yararlanılan Kaynaklar	249

Bölüm 13 **BAZI SİYASİ VE EKONOMİK İDEOLOJİLER AÇISINDAN** **EĞİTİM VE EĞİTİMİN İŞLEVLERİ**

253

13.1. Konservatizm ve Eğitim	255
13.2. Küreselleşme ve Eğitim	257
13.3. Liberalizm ve Eğitim	258
13.4. Marksizm ve Eğitim	259
13.5. Postmodernizm ve Eğitim	261
13.6. Totalitarizm ve Eğitim	262
Yararlanılan Kaynaklar	264

Bölüm 14
TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ **267**

14.1. İslamiyet Öncesi Türk Eğitim Felsefesi	268
14.2. İslami Dönem Türk Eğitim Felsefesi	269
14.2.1. Karahanlılar Dönemi Türk Eğitim Felsefesi	269
14.2.1.1. Farabi	270
14.2.1.2. İbn-i Sina	271
14.2.2. Selçuklular Dönemi Türk Eğitim Felsefesi	273
14.2.2.1. Gazali	273
14.2.3. Osmanlı Dönemi Türk Eğitim Felsefesi	274
14.3. Türkiye’de Modernleşme Sürecinde Etkili Olan Düşünce Akımları ve Eğitim	274
14.3.1. Batıcılık	275
14.3.1.1. Satı Bey	275
14.3.2. Türkçülük	276
14.3.2.1. Ziya Gökalp	276
14.3.2.2. İsmail Hakkı Baltacıoğlu	277
14.3.3. Osmanlıcılık	278
14.3.4. İslamcılık	278
14.3.5. Sosyal Meslek Akımı	278
14.3.5.1. Prens Sabahattin	279
14.4. Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Felsefesi	280
14.4.1. Hasan Ali Yücel	280
14.4.1.1. Köy Enstitüleri	281
14.4.2. Hilmi Ziya Ülken	281
14.4.3. Mümtaz Turhan	282
14.4.4. Nurettin Topçu	282
14.4.5. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Felsefesinin Şekillenmesinde Etkisi Olan Yabancı Eğitim Uzmanları	283
14.4.5.1. John Dewey	283
14.4.5.2. Kühne	285
14.4.5.3. Buyse ve Malche	285
14.4.5.4. Eğitim Felsefelerinin Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitim Sistemine Etkileri	286
Yararlanılan Kaynaklar	287